
La creació del Club dels Novel·listes i els fils de la història *

per Josep M. Balaguer

La iniciativa de la creació del Club dels Novel·listes començà a ser pública a partir del novembre del 1935. En una nota informativa de «La Publicitat» es donà la notícia que un grup d'escriptors, vinculats a l'editorial Proa, volien crear un club i un premi de novel·la.¹ La iniciativa era, però, força anterior, com indicà una nota de «L'Instant»; segurament d'Agustí: Trbal anava al darrere de la idea des de feia un any.² La seva constitució es produí el gener del 1936. «La Veu de Catalunya» del dia 7 en donà detalls:

«Segons notícies, es constitueix un club que, amb el nom de “Club dels Novel·listes”, intentarà aplegar els escriptors catalans que hagin escrit novel·les. Podran pertànyer-hi, per tant, els novel·listes catalans. L'objecte essencial és d'establir una relació mútua entre els novel·listes i llurs amics que constituïran dues menes de socis. Als seus amics, el Club cobrarà una quota mínima de 36 pessetes anyals. El Club tindrà el seu domicili social al carrer Pelayo, 344, primer, primera. Entre els escriptors, caldrà, per ésser admès soci del Club, sol·licitar-ho i justificar haver publicat una novel·la com a mínim o haver-ne traduït al català una almenys i ésser admès per majoria del comitè directiu del Club. Aquest Club celebrarà anyalment una festa reglamentària i n'organitzarà tantes com el comitè cregui oportú. Durant l'any podrà utilitzar-se la sala d'actes per a lectures, conferències i converses. El Club crea un premi a la millor novel·la de l'any. Mentre les disponibilitats econòmiques del Club no ho permetin, aquest

* Aquest estudi ha estat elaborat gràcies a l'ajut de la DGICYT, PB94-0710.

1. «La Publicitat» (14-XI-1935).

2. *S'ha fundat a Barcelona el «Club dels Novel·listes, «L'Instant»* (9-I-1936).

premi serà purament honorífic, i s'atorgarà el dia de la festa anyal reglamentària, en la qual el nom de la novel·la premiada i del seu autor es faran públics solemnement. El procediment per atorgar aquest premi es subjectarà al següent sistema: Entre el dia primer i 15 de gener de cada any, els novel·listes socis del Club emetran per escrit llur vot a les oficines del Club i sota el control del Comitè, que serà qui votarà últimament i haurà de donar compte de l'escrutini en la festa anyal. El premi s'atorgarà sigui el que sigui el nombre de votants. I en cas d'empat, el comitè tindrà dret a un segon vot decisiu.»

Pocs dies després, els diaris barcelonins es van fer ressò de l'acte de constitució definitiu i donaren una llista d'adherits.³ El procés de constitució —el moment, qui l'inicià i qui hi col·laborarà de manera més directa— posa de manifest com l'origen més immediat de la iniciativa es troba en el debat produït al voltant dels premis de la Generalitat, i en especial sobre el Premi Crexells, desencadenat com a conseqüència de l'adjudicació dels de 1934. Però aquest debat, les seves derivacions i els arrenclements que s'hi observen són una manifestació d'un problema més genèric i constant en el procés que segueix la cultura catalana durant el primer terç de segle: el de la construcció d'una institució literària catalana i el paper que pot tenir la novel·la en aquest procés. El debat sobre aquesta qüestió ha estat recurrent a partir del moment en què l'estratègia iniciada pel Modernisme de desplegament d'una infraestructura editorial i d'una novel·lística comença a fer crisi, però pren un caràcter particular, en els anys en què ara ens centrem, a partir de tres variables: l'experiència anterior, la situació sociopolítica dels anys trenta i la particular consciència que alguns dels escriptors catalans tenen de les transformacions que s'han produït en la novel·la des de finals del XIX. Així l'anàlisi del procés de constitució del Club dels Novel·listes, dels seus objectius, dels qui hi col·laboren, etc. es constitueix en un espai privilegiat per a l'estudi de tota una sèrie de problemes que afecten la producció literària catalana d'aquests anys.

Com ens indicava la nota de «L'Instant», fou Trabal qui es va moure des de principis del 1935 per tal d'organitzar el Club. La iniciativa sembla la continuació d'una estratègia i d'uns objectius característics del denominat Grup de Sabadell, el qual, des de la dictadura de Primo de Rivera, s'havia caracteritzat per una voluntat de contribuir a la superació de les anomalies de «la institució literària» catalana i de fer-ho a través d'iniciatives de signe professional. La creació de «La Mirada» com a plataforma d'un grup d'escriptors associats⁴

3. J. Puig i Ferrer, E. Martínez Ferrando, M.T. Vernet, X. Benguerel, M. Rodoreda, R. Xuriguera, E.A. Lewis, S.J. Arbó, F. Trabal, J.D. Rosselló, Josep Lleó, A. Bertrana, J. Carner, C. Riba, A. Bergós, J.M. Francès, J. Teixidor, Emili Donato, I. Agustí, J. Millàs-Raurell, C. Capdevila, J. Roig i Raventós, J. Duch i Agulló, Jeroni Moragas, J. Selva, Martí de Riquer, Tomàs Roig i Llop, P. Coromines, P. Bertrana, M. Serrahima, Andreu Nin, Josep Queralt, Miquel Llor, Joan Santamaria, R. Tasis, A. López Llausà, J. Janés i Oliver, Francesc Niubó, J.V. Foix, J. Sol, J. Palau Fabre, Tomàs Garcés, Joan Llonch, Josep Cabrer i Oliva, Joan Oliver, Lluís Casals, Jaume Tèrmens, Francesc Morros, F. Pujols, D. Guansé, J. Miquel i Vergés, etc. (*Un club de novel·listes*, «La Publicitat», 9-i-1936). Vegeu també *S'ha fundat a Barcelona el «Club dels Novel·listes»*, «L'Instant» (9-i-1936); *El primer sopar del «Club dels Novel·listes» reuneix els noms més eminents de la literatura nacional*, «La Publicitat» (12-i-1936). P. Coromines és nomenat president honorari i Miquel Llor president efectiu.

4. Trabal declara el 1927: «La Mirada» és una lliga d'escriptors, uns «Escriptors associats» que portem a cap un pla d'edicions, minuciosament controlat, amb una base, és clar, d'obres nostres. L'editor català, netament català (parlo, entenem-nos, de l'home que es planteja el pro-

o la d'uns Amics del Teatre⁵ en són una mostra.

La notícia que donava «La Publicitat», en associar la iniciativa de la creació del Club a escriptors en l'òrbita de l'editorial Proa,⁶ fa explícita una altra peça del procés, un aliat que tot i les distàncies que pot tenir respecte de les concepcions literàries del grup, com a editor pot tenir interessos comuns: es tracta de Puig i Ferrer, el qual pretén relançar la col·lecció «La Mirada» i es convertí, des de la interrupció d'aquesta, en editor de les novel·les de Trabal.⁷

En aquests interessos i objectius començaran a coincidir amb una mena de «front generacional» format per joves escriptors que s'anà constituint, des de principi dels anys trenta, per la confluència de diversos nuclis: el Grup Universitari, el de la Penya de l'Euzkadi... Hi trobem escriptors de procedència i de caràcter ben diversos, i que s'hi integraran en graus i moments molt diferents. Entre ells: Joan Teixidor, Ignasi Agustí, Josep Janés i Oliver, Xavier Benguerel, Sebastià Juan Arbó, Martí de Riquer, Ramon Xuriguera... A part de les diferències de procedència, ideològiques o estètiques, hi va haver un altre factor que diversificà les seves activitats: en el seu conjunt cobriren tot l'espectre dels gèneres literaris i progressivament molts d'ells, que es van donar a conèixer en un gènere, en conrearen d'altres. Els tres primers foren els més actius en aquesta estratègia de presentar un front que possibilités un relleu generacional sense ruptures i era precisament el que tenia de divers el que facilitava el plantejament. En aquest sentit crearen autèntiques plataformes generacionals com la col·lecció «Balagué» i les que controlà o creà Janés, com el «Diari Mercantil», «Avui», els «Quaderns Literaris», la revista «La Rosa dels Vents»... L'intent de superar els déficits d'infraestructura de la producció literària catalana era un dels trets que caracteritzava una bona part de l'actuació del grup i és un dels factors que explica la coincidència que s'acabarà produint amb el de Sabadell. Aquestes coincidències i col·laboracions no es posen només de manifest en la participació de tots aquest joves en la creació del Club, sinó, també, en el tipus de valoració que en feien.⁸ Altres indicis poden ser l'interès per la

blema del llibre sense sentimentalismes, que edita llibres catalans per guanyar-se la vida d'una manera o altra) s'insinua totjust. Aquesta és una de les raons d'ésser de «La Mirada». Però cal que immediatament us digui que és la més secundària. Amb editors professionals, o sense, uns «Escriptors associats» era una aventura que valia la pena d'intentar. Els resultats, fins ara, han estat brillants. Tenim escriptors de primera fila netament addictes. Com que no volem fer-nos cap torreta, podem publicar el que ens sembla realment bo, lliures de suggestions extra-literàries.» (J. M. PROUS I VILA, *Informacions de «La Publicitat». Les edicions de «La Mirada», «La Publicitat», 7-XII-1927*).

5. Vegeu Francesc TRABAL, *Els escriptors catalans i el teatre*, «Mirador», núm. 94 (20-XI-1930).

6. «La Publicitat» (14-XI-1935).

7. «La tasca iniciada per les Edicions La Mirada, de Sabadell, interrompuda ja fa molts mesos, serà represa molt aviat per les Edicions Proa, les quals la continuaran amb el mateix criteri selectiu que inspirà els iniciadors. El primer volum de la col·lecció «La Mirada» de les Edicions Proa serà *Lluna i lanterna*, títol que el gran poeta Josep Carner ha donat a les seves delicioses interpretacions de poemes xinesos» (*Correu de les lletres. Les Edicions de «La Mirada», «La Veu de Catalunya», 13-III-1935*). Puig i Ferrer havia publicat les novel·les de Trabal *Era una dona com les altres* (1932), *Hi ha homes que ploren perquè el sol es pon* (1933), a la Biblioteca «A Tot Vent», i, més endavant, publicaria *Vals*, a la col·lecció «La Mirada», i intentà la promoció d'algun dels joves, entre ells precisament Arbó, de qui el 1932 publicà *L'inútil combat*, i el 1935 la novel·la que guanyarà el primer premi del Club *Camins de nit*.

8. «Aquest any ha tingut lloc un esdeveniment literari que, de temps, era de molts esperat: la creació del Club dels Novel·listes. Tota agrupació que pretengui d'aplegar els nostres intel·lec-

novel·la de Teixidor des de principis del 1936, mentre que fins ara la seva crítica s'havia centrat bàsicament en la poesia i, en concret, la ressenya que dedicà al conjunt de l'obra de Trabal amb el pretext de la publicació de *Vals*⁹ o la promoció que féu Agustí del teatre d'Oliver des de «L'Instant»¹⁰ i la col·laboració d'aquest darrer amb Martí de Riquer.

tuals, siguin quines siguin llurs tendències i ideologies, mereix tots els elogis. D'un club d'escriptors ben organitzat poden sortir moltes coses; no esmento ja l'intercanvi i tracte personal perquè sense cap agrupament ja és molt freqüent entre nosaltres. Mirem només la tasca que han realitzat els Amics de la Poesia: publicacions, revistes, nombroses conferències de tota mena, de bons poetes nacionals i estrangers, i àdhuc monuments públics. I això no ha estat cap treball angoixós ni ardu, sinó una laboriositat amable i de companys. El Club dels Novel·listes, que es constituí a primers d'aquest any i que té a la presidència el digne i solvent nom d'En Miquel Llor, ha començat les seves activitats d'una manera diferent que Amics de la Poesia. Si tenim present la mena de públic que tenen la poesia per una banda i la novel·la per una altra, ens adonem que, així com aquests han tingut una bona orientació des de bon principi que els ha donat un resultat excel·lent, els novel·listes han sabut endegar les activitats de llur club de manera que promet fruits semblants.

»La creació d'un premi a la novel·la, que és el que primerament ha fet el Club de Novel·listes, no podia ésser més indicat. Completament deslligat i del tot independent amb el premi nacional de novel·la, el Premi Joan Crexells, amb el qual per raó de radi i de mecanisme de votació no té res a veure, i menys encara, no és, com algú ha notat, una rectificació ni Tribunal de Garanties (!) d'aquest, el Premi dels Novel·listes no podia ésser més oportú. Ve precisament aquest primer premi dels novel·listes quan la producció de novel·les publicades l'any passat és més migrada, en nombre, que mai. Durant el 1935 només es publicaren onze novel·les catalanes! Jo no sé fins a quin punt aquest novell premi pot esperonar els nostres escriptors a escriure novel·les, però em fa l'efecte que, si més no, pot encoratjar-los a publicar-ne les que tinguin preparades o madurades, i això sempre serà un guany per la nostra literatura. [...]

»*Camins de nit* de Sebastià Juan Arbó ha obtingut aquest any el Premi dels Novel·listes. És indubtablement Sebastià J. Arbó el novel·lista jove de Catalunya de més personalitat i de més força. Ell té un domini dels personatges, que els fa moure i actuar amb vida, que ningú de la seva generació no ha aconseguit. El fet que hagi estat ell, un jove, el qui ha guanyat aquest premi ens fa concebre les més belles esperances.» (Martí de RIQUER, *Activitats d'un Club. El Premi dels Novel·listes*, «Mirador», núm. 371, 26-III-1936).

Vegeu també Joan TEIXIDOR, *El Premi dels Novel·listes. Sebastià Juan-Arbó*, «La Publicitat» (19-III-1936).

9. «No puc revenir del meu astorament cada vegada que em decanto a considerar que una obra com *Vals*, de Francesc Trabal, que acaba de publicar ara les edicions La Mirada, decidides sembla a animar-se, només obtingués un sol vot en la primera votació per a l'atorgament del Premi Crexells 1935. No recordo quins eren els membres del jurat i només, vagament, el nom del guanyador i finalistes d'aquella magna pugna. Sóc, altrament, un ciutadà disciplinat i no em sembla útil esgargamellar-me i m'atura, encara, el pensament que em fan creure, doncs, que l'obra esmentada ha de tenir algun defecte que escapa a la meua perspicàcia; que no és per a mi visible o, almenys, vàlid. Com que no el veig, però, i m'és lícit tanmateix d'opinar, m'estranyo i em demano quins són aquests defectes tan considerables que impedeixen a una obra, per a mi notabilíssima, d'ésser esmentada, almenys, dignament.

»Ampliant les coses, no crec que s'hagi judicat l'obra literària de Trabal d'una manera àmatent. Jo el posaria en una llista dels quatre o cinc novel·listes més considerables de la Catalunya d'aquest darrer temps. Contràriament, se'l té per un facciós, un home d'enginy i que no passa gaire d'ací. El seu mateix pudor ha ajudat a la formació d'aquesta idea que ja s'apropa una mica a la llegenda, puix que partint d'un punt inicial veritable s'intensifica massa i deixa en l'ombra altres aspectes de la seva personalitat.» (*La novel·la catalana. Francesc Trabal: «Vals»*, «La Publicitat», 2-IV-1936).

10. *Converses. Joan Oliver*, «L'Instant» (1-II-1935); *Ahir al Lyceum Club, la lectura, a càrrec del seu autor Joan Oliver, d'«Allò que tal vegada s'esdevingué»*, «L'Instant» (11-IV-1935); *Converses. Joan Oliver...*, «L'Instant» (29-IV-1935); *Algunes notes sobre «Cataclisme» i Joan Oliver*, «L'Instant» (2-V-1935); *Joan Oliver prepara un sainet modern...*, «L'Instant» (1-XI-1935); *Demà s'estrena «Cataclisme» de Joan Oliver, al Principal Palace*, «L'Instant» (17-IV-1936).

Davant la situació de crisi politicosocial que es donà en la societat catalana, manifestació particular de la que es produïa en l'europea, amb la polarització política i la divisió social que la caracteritzaven, de la qual els Fets d'Octubre representaren tota una fita, alguns proposaren de manera insistent l'«entesa espiritual» dels intel·lectuals per damunt de la lluita política, cas Foix,¹¹ i altres proposaren plataformes integradores dels intel·lectuals amb una dimensió més clarament política, com les que defensaven la confluència dels homes de cultura en l'àmbit de les iniciatives frontpopulistes: és el cas de l'Associació Intel·lectual per la Defensa de la Cultura contra la Guerra i el Feixisme.¹² Però, seguint precisament la que fou l'actitud del Grup de Sabadell i també la que sembla que tingué el nucli generacional, hi havia encara una tercera opció: la que plantejava una plataforma estrictament de caire professional, entre altres coses, perquè al voltant d'aquest motiu hi podia haver el màxim d'acord en un moment d'alta tensió social i política, i no resultava excloent amb les altres. A més, els Fets d'Octubre van deixar la Generalitat en estat d'hivernació i es feia recomanable una intervenció en l'àmbit literari que la institució no podia fer en aquests moments. En part per això, tot i que el pretext fou la creació d'un grup de novel·listes, el que interessava era constituir una plataforma professional d'escriptors.

Una altra cosa que caracteritzà l'activitat d'aquests diferents sectors que coincidiren en la promoció del Club fou la defensa de la novel·la en les recurrents polèmiques al voltant del gènere des de l'època de la dictadura. Unes polèmiques en les quals s'anaren configurant unes posicions antinovel·listiques. Aquesta mena de debats, sobre l'experiència de la dictadura, prenen un caire específic en el context català dels anys trenta.

Una polèmica sobre la novel·la al voltant del «Madrid. L'adveniment de la República» de Pla

La polèmica desencadenada al voltant de la novel·la com a conseqüència de la publicació de *Madrid. L'adveniment de la República* de Josep Pla i la ressenya que li dedicà Ramon Esquerra¹³ posen de manifest com en el debat, en el

11. És en aquests termes que interpretarà precisament la iniciativa de creació del Club dels Novel·listes: «Comença sota els millors auspicis. Parlant ahir al vespre amb alguns dels concurrents —Puig i Ferrer, Martínez Ferrando, Miquel Llor, Francesc Trabal, Aurora Bertrana, Pere Coromines, Domènec Guansé, M.T. Vernet, Joan Teixidor, etc.— van confirmar les nostres esperances. Per damunt de les diverses tendències, les més oposades, literàries i polítiques, els adherents al Club de Novel·listes estan d'acord en la necessitat de mantenir entre els escriptors aquella «entesa espiritual», de la qual ens ha parlat amb certa freqüència, des de la nostra secció literària, un estimat company.» (*El primer sopar del «Club dels Novel·listes» reunit els noms més eminents de la literatura nacional*, «La Publicitat», 12-I-1936.)

12. Vegeu *Manifest, als intel·lectuals, artistes, escriptors, tècnics: A tots els amics de la Cultura*, «La Rambla de Catalunya» (23-XII-1935).

13. Ramon ESQUERRA, «*Madrid*», un llibre de J. Pla, «El Matí» (1-X-1933). Pla hi respon a *La setmana a Madrid. La història i la novel·la*, «La Veu del Vespre» (16-X-1933), i rebrà la rèplica d'ESQUERRA, *Defensa de la novel·la*, «El Matí» (22-X-1933). Pla hi torna en l'article *La gent no llegeix res*, «La Veu del Vespre» (23-X-1933). Altres intervencions en el debat seran les de Manuel Brunet, *Novel·les*, «La Veu del Vespre» (17-X-1933); Carles Soldevila, *Novel·la o biografia, què més té?*, «La Publicitat» (18-X-1933); S. JUAN ARBÓ, *Entorn de la novel·la. Carta oberta a Manuel Brunet*, «Avui» (19-X-1933) i *Converses d'AVUI. S. Juan Arbó i la crisi de la novel·la* (17-XI-

rebuig o en l'intent de promoure el gènere, s'entrecreuen una diversitat de qüestions: a) les transformacions que s'havien produït sobre la concepció del gènere, sobre la seva funció i els procediments narratius a través dels quals dur-la a terme, en definitiva l'eixamplament de la noció del gènere; b) la necessitat d'adequar aquests models a la situació de la societat catalana i europea dels anys trenta; c) la funció de l'intel·lectual en aquells moments, les seves possibles formes d'intervenció i quin paper hi podien fer els gèneres narratius. Bona part d'aquestes qüestions han estat constantment plantejades en les diverses fases del desenvolupament de l'obra de Pla,¹⁴ però en contextos ben diferents, i un dels moments clau d'aquest plantejament, precisament aquell en què començà a fixar les posicions del 33, és al llarg del 1927-1928. Pla parlà de la relació entre intel·lectuals i polítics;¹⁵ de la funció i el model de l'editor;¹⁶ publicà *Relacions*, un llibre que volgué subtitular «novel·la»;¹⁷ exposà per què no feia la mena de novel·la que li demanaven;¹⁸ recollí la necessitat de reinterpretar la història recent com a via de coneixement del present¹⁹ i contribuï a la creació del Premi Crexells.²⁰ Tot això ocorria en un moment de creixement editorial, d'una possible col·laboració entre escriptors per a dur a terme una certa estratègia de construcció d'un mercat, però en un moment en què la debilitat de la dictadura donava lloc a una reorganització del mapa polític per tal d'anar prenent posicions davant de la seva caiguda. Pla, convençut per Cambó, segurament més d'hora del que es diu o es creu, que aquest representava l'única opció seriosa, no tan sols per l'alternativa que plantejava, sinó per la mateixa infraestructura de partit i per la possibilitat real que donava d'intervenció de l'intel·lectual, caigué sota l'òrbita del polític-mecenes i va escriure el seu polèmic *Cambó*. Pel que fa a la novel·la, Pla demostrà obertament el rebuig de determinades fórmules del gènere perquè el que imposaven eren unes lleis de

1933); Manuel DE MONTOLIU, *Horitzons. Sobre la novel·la*, «La Veu de Catalunya» (25-X-1933) i *Horitzons. Encara sobre la novel·la*, «La Veu de Catalunya» (2-XI-1933); Rafel TÀSIS, *La misèria del llibre català. Ens calen moltes novel·les catalanes*, «La Publicitat» (2-XI-1933) i *Problemes del llibre català. Novel·listes, editors i mecenes*, «La Publicitat» (16-XI-1933); J. ARMENGOL, *Parers. Hom no escriu novel·les*, «La Publicitat» (12-XI-1933) i Maurici SERRAHIMA, *Més sobre la novel·la*, «El Matí» (14-XI-1933).

14. Vegeu Marina GUSTÀ, *Els orígens ideològics i literaris de Josep Pla* (Barcelona 1995).

15. *Intel·lectuals i polítics*, «La Publicitat» (30-III-1927); *L'error dels intel·lectuals*, «La Publicitat» (9-IV-1927). Pla entra en polèmica amb Carles Riba, *Polítics i intel·lectuals*, «La Publicitat» (20-III-1927), recollit, juntament amb el de resposta a Josep Pla, «La Publicitat» (1-IV-1927), a Carles RIBA, *Obres completes/ 3. Crítica*, 2 (Barcelona 1986), ps. 267-273.

16. Josep PLA, *Llibres i editors*, «La Publicitat» (9-I-1927); *La qüestió del llibre*, «La Publicitat» (27-II-1927).

17. «Accepto lo de treure el nom de novel·la i li he demanat /a Alexandre Planal/ que m'envi el pròleg per modificar-lo» (Carta de Josep Pla al seu germà Pere, de febrer del 1927; vegeu Josep PLA, *Cartes a Pere*, a cura de Xavier Pla, Barcelona 1996, p. 165). Vegeu també Alexandre PLANAL, *Fullotó de «La Publicitat». Les lletres. Entorn de «Relacions», de Josep Pla*, «La Publicitat» (10-IV-1927); Melcior FONT, *Informacions de «La Publicitat». El darrer llibre d'en Pla (Unes primeres impressions de lectura)*, «La Publicitat» (2-IV-1927).

18. XX (Josep Pla), *Informacions de «La Publicitat». Les teories de Josep Pla sobre la novel·la*, «La Publicitat» (8-V-1927).

19. Josep PLA, *En Pere Coromines i els carlins a l'Ateneu*, «La Publicitat» (1-XII-1927); Josep PLA, *Vuitcentisme bo i dolent*, «La Publicitat» (31-XII-1927).

20. Josep PLA, *Informacions de «La Publicitat». Una iniciativa sensacional per a les lletres catalanes. La institució del premi «Joan Crexells»*, «La Publicitat» (9-XII-1927); XYZ (Josep Pla), *Una conversa amb Josep Pla. El panorama general-Proyectos particulars*, «La Publicitat» (25-II-1928).

coherència interna que transgredien la seva mateixa funció de ser una via de comprensió de la realitat. L'atzar que regeix la vida no pot ser sotmès a unes lleis de cohesió que se suposen correlat de les que guien la realitat. Així, un gènere que continua plantejant-se d'una manera o altra sobre les bases de la funció que li ha donat la tradició realista, entra en contradicció amb la forma de representa-nos com podem arribar a conèixer-la. Per a Pla l'única via era a partir de la intuïció i una certa presa de posicions.²¹ Per això, per tal que la seva concepció de la funció de l'intel·lectual i de la relació d'aquesta funció amb els gèneres literaris fossin plenament realitzables, necessitava, entre altres coses, una diversitat de veus, la coexistència en un mateix espai i pla culturals de diferents perspectives que no es presentessin obertament confrontades; d'aquí que, en el debat amb Esquerra, es queixés que se li demanessin novel·les quan encara ningú no havia escrit un llibre sobre Azaña o Macià equivalent al seu *Cambó*.

Pel que fa al Crexells, Pla, quan n'anuncià la creació, no va dir que hagués de ser un premi de novel·la, sinó de llibres de prosa, i si eren novel·les millor.²² Però els estatuts del premi que se suposava que ell havia contribuït a configurar no deien això.²³ I *Coses vistes* no fou premiat com a llibre de prosa —com tots els de Pla, força imaginativa—, perquè no era una novel·la.

Madrid. L'adveniment de la República, publicat en plena crisi del govern de la República que desembocà en les eleccions del novembre de 1933, és un llibre en què Pla vol demostrar fins a quin punt totes les seves decisions i opcions havien estat encertades. La tragèdia de la Lliga es convertí en correlat de la seva com a intel·lectual. El que calia era fer una política que reconduís la situació creada amb la proclamació de la República per no haver fet cas a les propostes de Cambó i aquell podia ser el moment adequat. Tanmateix, segons ell, era la incapacitat dels polítics de la dreta, ja fossin republicans o monàrquics, el que havia dut a la República. L'opció del 1931, com havia indicat Cambó, no era monarquia o república, sinó un sistema parlamentari, com tots, amb els seus mecanismes de control que evitessin l'accés al poder dels sectors populars. Un dels corolaris de *Madrid* era que si no es reconduïa el procés a partir d'un acord de les dretes i una política «intel·ligent», els nous càncers serien els soviets.

21. «Per fer una novel·la, per exemple, s'ha de tenir el temperament de creure en la veritat. S'ha de veure la senyora Marieta i el marquès i la filla actual del marquès i la senyora del notari i la dona adúltera i l'actriu piadosa i el banquer sentimental com a caràcters retallats, limitats, absolutament autèntics. Jo això no ho veig, i la vida no se'm presenta ni en forma de novel·la, ni en forma d'obra de teatre. La vida és càdica, però no és gens convencional. Si la vida té lleis i situacions dominades per la fatalitat —que són les estrictament literàries— no hi ha cap novel·lista que les conegui. La vida se'ns manifesta com el pas d'unes formes i d'uns somnis sobre el temps immòbil. Una novel·la ha d'ésser, doncs, si hom vol respectar la realitat, una successió d'elements càdics. I la meua opinió és que aquesta realitat és ja de si mateixa prou important i prou complicada per enlletgir-la amb composicions, arcs de cartró i garlandes, de flors artificials. És per això que jo crec que Sthendal tenia raó en dir que l'interès de tota novel·la està en els detalls i mai en la composició. Això no s'admet, ja ho sé. El públic admira sobretot els escriptors analfabets.» (XX [Josep Pla], *Informacions de «La Publicitat». Les teories de Josep Pla sobre la novel·la*, «LP», 8-v-1927.) Alguns d'aquests arguments, de manera gairebé literal, ja els havia utilitzats per situar el seu primer llibre, *Coses vistes*, a Carles SOLDEVILA, *Conversa París-Barcelona*, «D'Ací i d'Allà», núm. 90 (juny de 1925), p. 185, citat per M. GUSTÀ, *Op. cit.*, p. 399.

22. Vegeu *Arts. cit.*, nota 20.

23. Sobre la creació i concessió del primer Premi Crexells vegeu Margarida CASACUBERTA, *Gènesi i primera adjudicació del Premi Crexells. Notes sobre cultura i novel·la en el tombant dels anys vint als trenta*, «Els Marges», núm. 52 (març de 1995), ps. 19-42.

Per a Pla la imprevista caiguda de la monarquia i la manera com es produí demostrava les poques coses que es coneixien de la societat espanyola. La funció de l'escriptor era contribuir a explicar-la i això volia dir establir una particular relació entre procediments narratius, realitat i ficció, la gran lliçó del seu llibre. De la mateixa manera que la política de la dreta espanyola duia al contrari del que pretenia, demanar novel·les en aquest context implicava no acabar d'entendre el que ell plantejava i això era una manera de fugir d'estudi, i encara més quan qui li demanava era un crític d'un diari caracteritzat pel seu ideari catòlic. Per a Pla no es tractava de fer novel·les a partir de la concepció restrictiva del gènere que, en general, havien demostrat la crítica literària catalana i els jurats del Premi Crexells, sinó d'aprofitar allò que havia ensenyat tot el procés d'eixamplament de la noció del gènere per tal de fer una literatura que organitzés, si calia, de manera ficcional, les dades de la realitat en favor d'unes hipòtesis, per tant des d'una perspectiva, sobre els problemes i solucions de la societat catalana i espanyola. Però la polèmica posava de manifest no solament que Pla havia quedat desplaçat ideològicament de les opcions anti-Cambó i anti-Lliga que havien pres de manera majoritària els intel·lectuals catalans, sinó també que havia quedat desplaçat en el repartiment dels espais adjudicats als gèneres literaris.

Mentre es discutien les posicions de Pla, triomfava a tot Europa, inclosa Catalunya, la novel·la biogràfica, un dels fenòmens que posà de manifest aquest eixamplament de la noció del gènere que, a diferència d'altres vies que el podien convertir en minoritari, contribuïa a mostrar com determinats gèneres narratius, que creaven un nou espai entre l'assaig i la novel·la, interessaven al públic. Gràcies a aquesta mena de llibres es divulgà el coneixement de grans figures, ja fos de la literatura, de la història i de la política, es popularitzaren les troballes de la narrativa contemporània i alhora es forní una literatura *digna* a un públic majoritari. Maurois i Zweig són dos dels exemples més notables. El primer es convertí en un autor de gran èxit a Catalunya i, en el moment en què es plantejà el debat sobre la novel·la a propòsit del llibre de Pla, aterrà a fer una xerrada al Conferentia Club. Bona part dels arguments que utilitzà en la seva conferència per a explicar «com i per què hom escriu una novel·la» eren dels que havien d'armar de raons a Pla en els seus atacs a la novel·la.²⁴

24. «La nostra vida ens és insuficient; tenim la nostra realitat i cerquem la ficció. Vivim una vida de grans cops i cada un dels homes d'aquesta agitada humanitat necessita alguna cosa de la vida dels altres. Per tot això llegim; per a cercar alguna cosa que ens mobli la vida. La lectura és una activitat de reemplaçament: obrim una finestra a la nostra vida real per donar-li aire nou. Llegim també per tal d'aconseguir en aquesta ficció tot allò que ens és privat d'aconseguir o de realitzar en la vida real.

»El conferenciant parla d'art i diu que aquest no és mai immoral, sinó amoral. Quan es fa literatura moral, es fa literatura dolenta. En les novel·les no es tracta d'exposar ni bons sentiments ni sentiments dolents, sinó vida i forma independent d'aquests qualificatius. La novel·la, d'altra banda, ens permet veure millor els personatges que en la vida real, perquè ací l'home s'hi presenta incomplet, el descobrim a fragments. La vida se'n escapa dels dits i, per tant, la novel·la com deia Proust, és la manera de conservar la realitat

» I per què se sent la necessitat de recórrer a la ficció? Doncs perquè és una activitat que en una actitud contemplativa, còmoda, ens permet de fer-nos nostra la realitat [...]

» I per què hi ha gent que escriu novel·les? Doncs perquè hi ha homes que tenen més viu que els altres el sentit d'escapar de la realitat, però encara, a més d'això, el novel·lista, perquè pugui escriure, ha hagut d'ésser fuetejat per la vida en un aspecte o altre. [...] Però l'artista té un avantatge i és que en escriure, en produir, talla la seva sofrença.» (*Conferentia Club. Com i per què hom escriu una novel·la*, «La Veu de Catalunya», 11-x-1933.)

Fou, precisament, Esquerra, qui, abans de contrarreplicar Pla, es féu ressò de la conferència de Maurois²⁵ i féu una interpretació del que representaven les seves aportacions a la literatura contemporània:

«*Ariel o la vida de Shelley* inicià la seva sèrie de biografies i d'estudis sobre temes anglesos que constitueixen un dels aspectes més interessants de la seva obra. *La vida de Disraeli*, sens dubte la millor de les seves obres, fou una de les causes de la voga creixent de les biografies en els darrers anys. *Byron*, una altra biografia, és una visió molt encertada del poeta anglès [...].»

Esquerra remarcava com havia fet el salt, petit en aquest cas, que separava els seus llibres de biografies a la novel·la:

«D'aquesta [la biografia] tal com s'entén actualment, a la novel·la, hi ha ben poca distància, i ja de bon principi Maurois la salvà fàcilment. La seva primera novel·la *Ni ange, ni bête*, no és sinó un intent de lliure interpretació de la vida de Shelley. *Bernard Quesnay*, que la seguí, és una novel·la de tipus psicològic netament francesa, on Maurois ens pinta un món que coneix perfectament, el de la burgesia industrial de Normandia. En el mateix medi es desenvolupa l'acció de *Climats*, la novel·la que més lectors —i més fidels— li ha valgut, una de les millors novel·les dels darrers anys, que pot encloure's sense por dins de la gran línia de la novel·la psicològica francesa, que comença amb *La prinesa de Cleves* en el segle XVIII, i arriba fins a Proust, passant per Stendhal i Paul Bourget.

»L'obra novel·lesca de Maurois, que acaba amb *Le Cercle de Famille*, ha estat escrita com tota la novel·lística francesa de postguerra, sota el signe de Marcel Proust. No obstant, debem a Maurois haver fet assimilable per a tothom el món de sensacions vagues i d'esdeveniments menuts, que juntament amb l'anàlisi morosa, constitueixen el més interessant de l'obra de Proust.»

I acabarà remarcant la importància de la divulgació que ha dut a terme, gràcies al seu coneixement profund, d'alguns dels novel·listes anglesos contemporanis: Baring, Virginia Wolf, Aldous Huxley...

La contrarreplicà d'Esquerra introduí en el debat la qüestió de si aquesta mena de fenòmens de la narrativa contemporània, que semblava que Pla representés, resultaven incompatibles amb la promoció d'una narrativa ficcional:

«L'absència de bones novel·les vol dir la mort del gènere, com es dedueix del que diuen els Srs. Pla i Brunet? Cal simplement evolucionar cap a la biografia i l'estudi polític renunciant a una futura novel·la catalana? Personalment, jo crec que no.»²⁶

Així, Esquerra intentava desemmascarar la suposada fal·làcia de la posició de Pla. Tanmateix no rebatia un argument que hi podia haver implícit en la queixa de Pla i que el mateix Esquerra havia posat sobre la taula. Mentre Maurois podia escriure sobre Disraeli i Shelley, Pla no era valorat per escriure sobre Cambó i Manolo, i aconseguir el que havia aconseguit Maurois: vendre. Mentre el francès era valorat pel fet que a través de les seves novel·les havia fet

25. Sobre André Maurois, «El Matí» (19-X-1933).

26. Ramon ESQUERRA, *Defensa de la novel·la*, «El Matí» (22-X-1933).

assimilables a tothom les innovacions de la novel·la moderna, a Pla no se li atribuïa la mateixa qualitat, ni que fos en llibres que en principi no eren novel·les. I, en part, el problema era aquest. Esquerra demanava a Pla el mateix salt que havia fet Maurois. Però això només era part del problema, perquè els llibres de Pla tampoc no eren valorats com els equivalents de Maurois. I aquí apareixia una altra qüestió. Pla no tan sols s'havia situat en l'espai indefinit entre l'assaig i la novel·la, sinó que la seva aposta era encara més intersticial. Hi havia barrejat l'autobiografia. No oblidem que a *Madrid* adoptà la forma de dietari i, per tant, des del punt de vista del gènere havia creat un espai encara més complex i difícil d'assimilar. A més, si ho havia fet, havia estat com a manifestació d'un altre fenomen propi de la cultura de l'època: el de l'aparició d'uns corrents antiintel·lectualistes i defensors d'una literatura de la «condició humana» i amb això havia acabat de crear una altra atipicitat. Aquestes opcions tendien a manifestar-se a través de la novel·la i de l'assaig i, en part, la novel·la biogràfica era valorada, com es veu en Esquerra, pels corrents «intel·lectualistes». Caldria matisar que aquest antiintel·lectualisme havia fet aparèixer formes autobiogràfiques, però en general sota la convenció de la novel·la. Així, l'espai que des de la perspectiva del gènere tendia a ocupar Pla el situava en una posició tan atípica i inassimilable com la posició política que defensava des d'aquest espai de gènere, des d'aquesta concepció de la literatura i de la cultura. Precisament el Club dels Novel·listes posà de manifest la possibilitat d'entesa entre aquestes dues concepcions ben diferenciades de la cultura i de la literatura. Foren Obiols a través de la crítica i Trabal en la seva novel·lística els qui, en els mateixos anys de 1927 i 1928, en què Pla posava sobre la taula determinades insuficiències de la novel·la, havien fet una cosa similar des de posicions «intel·lectualistes».²⁷ I Arbó, en el mateix 1933, a través d'algunes de les plataformes generacionals, féu també unes propostes narratives que s'enfrontaren als «problemes de l'home» en la línia de la literatura de la «condició humana».²⁸ Precisament un dels qui intervingué en la polèmica fou l'autor de les *Notes d'un estudiant que va morir boig*, en el moment en què el nucli d'aquests joves escriptors, on convivia les dues opcions amb tota una gradació important de matisos, començava a assolir un cert grau d'articulació i uns instruments d'intervenció en el debat cultural. Des del diari de Janés, hi digué la seva en un parell d'intervencions, bo i situant-se a les antípodes de Pla. Per a ell, l'escriptor, com a creador que és, cerca el permanent i així construeix a través de la novel·la els ideals que han nodrit els polítics:

«La vida està llançada a l'eternitat i allà on hi hagi l'home hi haurà l'artista enlluernat d'ensomnis divins, per a enlairar-nos sobre el nivell de les nostres misèries i sobre les realitats de cada dia, en les quals moriríem bestialitzats, o moriríem, a desgrat dels senyors Azañas que, al cap i a la fi, estan nodrits en els grans ideals que s'han desenrotllat en la novel·la, perquè novel·la és la història, quan l'historiador és artista, i novel·la és la biografia, quan hi ha les *Vides paral·leles* que han servit de models a tants homes d'estat.»²⁹

27. Vegeu Josep M. BALAGUER, *Francesc Trabal i la paròdia de la novel·la*, dins DIVERSOS AUTORS, *De Rusiñol a Monzó: humor i literatura* (Barcelona 1996), ps. 67-87; Armand OBIOLS, *contra la felicitat a Lil·liput*, dins Armand OBIOLS, *Buirac* (Sabadell 1996), ps. 9-56.

28. Vegeu Josep M. BALAGUER, *Sebastià Juan Arbó i la crisi d'uns models culturals en la Catalunya dels anys 30*, «Els Marges», núm. 50 (juny de 1994), ps. 105-113.

29. S. JUAN ARBÓ, *Entorn de la novel·la. Carta oberta a Manuel Brunet*, «Avui» (19-X-1933) i poc després *Converses d'AVUI. S. Juan Arbó i la crisi de la novel·la* (17-XI-1933).

Encara, temps després, Teixidor, en un article de defensa de la novel·la davant de la moda de la biografia novel·lada, farà una clara referència a la polèmica i al nucli de «La Veu» i als seus plantejaments:

«En aquests darrers temps, a casa nostra, s'ha donat també la batalla a favor de la literatura biogràfica i el document estrictament humà. L'elogi de la biografia s'ha acompanyat adés i ara d'un menyspreu una mica de perdonavides per la novel·la. El més curiós del cas és que s'han significat en aquesta actitud d'atac escriptors de considerable orientació dretista. Algun d'ells, dretista i anarquista alhora, a propòsit d'una invitació per a cultivar la novel·la ha dit i repetit els pensaments de consuetud amb aquella seva vivacitat característica. Si més no, la controvèrsia haurà servit per a obsequiar-nos encara, amb una altra de les seves fetes.»³⁰

I l'argument de Teixidor en contra de la novel·la biogràfica era que posava de manifest una tendència de l'època cap a l'anècdota quan el que calia era que la literatura contribuís a donar solucions als problemes que tenia plantejats l'home en una societat en crisi. Per a Teixidor les formes de narrativa ficcional eren les que realment ajudaven a l'assoliment d'aquest objectiu. En definitiva, en la seva anàlisi apareixia una de les idees implícites en la ressenya d'Esquerra i en altres dels articles del debat provocat per Pla: la superioritat de la novel·la pel que tenia d'instrument de creació, en oposició a altres gèneres en què aquesta capacitat no era percebuda i es valorava més la seva dependència de la realitat.

En altres casos, el que s'oposarà serà més directament la funció de la novel·la com a instrument de construcció d'un mercat. És el que féu Tasis, per a qui l'atac de Brunet a la novel·la i a un dels seus instruments de promoció, el Premi Crexells, era contraproduent en un context cultural on se'n publicaven i se'n venien ben poques, i era fins i tot contraproduent per a altres gèneres, aquells que volia promocionar Brunet atacant la novel·la, perquè la via d'entrada del lector en la literatura era la novel·la. Per això rebutjava també l'altre argument de l'articulista de «La Veu»: no calia que fossin genis, calia que interessessin al públic. Per això conclouia:

«[...] que cap novel·lista català no vulgui fer de Proust. Si ho és no cal que s'hi escarrassi, que a cada ratlla que escrigui es veurà la marca del seu geni. Però com que no és pas indispensable ésser un geni per a escriure una novel·la, i en canvi ho és saber escriure i tenir un coneixement elemental de les particularitats del gènere, jo no em cansaré de demanar a tots els escriptors catalans, a molts poetes, i molts contistes: Deixeu això, i feu novel·les. Ens cal guanyar un públic addicte, i la novel·la ens el pot obtenir. Novel·les, moltes novel·les, per a fer llegir la gent, i per a normalitzar la nostra literatura i fer-la esdevenir ciutadana i capaç de traspasar les fronteres!»³¹

Tasis hi tornà a insistir,³² tot centrant-se en el problema de la producció de

30. *Anys i panys. L'home i l'obra*, «La Publicitat» (29-VIII-1934).

31. Rafel TASIS, *La misèria del llibre català. Ens calen moltes novel·les catalanes*, «La Publicitat» (2-XI-1933).

32. *Problemes del llibre català. Novel·listes, editors i mecenes*, «La Publicitat» (16-XI-1933).

la novel·la lligat al de la professionalització de l'escriptor, cosa que, entre altres, volia dir la necessitat d'una bona política editorial i d'una crítica «propagandística». Fou d'aquest context de debat que segurament sortí la iniciativa d'una secció fixa a «La Publicitat», *Novel·listes Catalans*,³³ una sèrie d'articles que es constituïren en la base d'*Una visió de conjunt de la novel·la catalana*, un clar intent de vindicació de la novel·lística catalana.³⁴

Aquesta mena de conclusions del debat i el tipus d'intervencions que s'hi produïren posaven de manifest una certa confrontació entre el nucli d'escriptors dedicats a tasques periodístiques i a l'intent de construir uns models ideològico-culturals adaptats a les necessitats de la Lliga des de «La Veu de Catalunya» i una bona part de la intel·lectualitat catalana. Això no vol dir, però, que aquell nucli fos gaire homogeni. S'anà creant per decantació com a conseqüència d'un procés històric i amb uns intel·lectuals de prodència força diferent, més que no pas com a resultat d'un programa mínimament compartit i articulat. Així, les seves preses de posició foren més o menys comunes, segons la mena de polèmica en què al llarg d'aquests anys els trobem immersos. Pel que fa a la que ara ens ocupa, els que mostren més unitat de criteri són Pla i Brunet.

El debat sobre els premis literaris de la Generalitat del 1934

La situació política creada a partir de l'octubre del 1934 féu que els premis de la Generalitat d'aquell any no s'adjudiquessin en les seves dates habituals. Es produí un ball de dates, fins que es fixaren per a finals de gener del 1935: el Folguera s'adjudicà el 26 de febrer, l'Iglésies el 15 de març i el Crexells el 30 de març.³⁵ Pel que fa a aquest darrer, l'establiment de la data i la presició d'algunes normes del premi provocaren polèmica. Fou Bertrana, el president del Jurat, qui començà a manifestar possibles suspicàcies i sospites de maniobres sobre l'adjudicació del Premi.³⁶ A part dels rumors que circulaven, Bertana basà les seves sospites en dues notes anònimes aparegudes a «La Veu de Catalunya» el 31 de gener i l'1 de febrer. En la primera, sota el títol *Premi Crexells*, s'hi deia:

«Ahir, al vespre, els membres del Premi Crexells 1934 celebraren un canvi d'impressions per tal de formalitzar alguns aspectes secundaris relacionats amb l'atorgament d'aquell premi.

»Com el lector sap prou bé, fins ara, el dia assenyalat per al veredicté havia estat el 12 de desembre. Aquest any, però, s'havia projectat que coincidís amb la Diada del Llibre o sigui el 25 d'abril.

33. S'inicia amb *Carles Soldevila*, «La Publicitat» (23-I-1934).

34. «[...] La novel·la catalana presenta el seu actiu: no tan considerable com voldríem tots, novel·listes i crítics, però tampoc tan menyspreable com podrien creure molts esperits distrets. A cridar l'atenció d'aquests darrers sobre el conjunt de la novel·la catalana moderna va destinat, en primer terme, aquest llibre que és, deliberadament, un acte de propaganda de la literatura imaginativa, i, principalment, un acte de propaganda de la novel·lística contemporània a Catalunya.» (Barcelona 1935, p. 12). És precisament aquesta funció de l'obra el que valorarà Teixidor en la seva ressenya *Els llibres. Rafael Tasis i Marca*, «Una visió de conjunt de la novel·la catalana». *Alfons Maseres*, «Joan Maragall», «Mirador», núm. 373 (9-IV-1936).

35. *El correu d'avui*. Els premis Folguera, Crexells i Iglésies, «La Publicitat» (1-II-1935).

36. *Més sobre el Premi Joan Crexells*, «La Veu de Catalunya» (3-II-1935).

»Dies enrera ja donàrem compte d'haver avançat el dia del veredict. De primer es digué que fóra el dia 15 de març. Ahir, però, el Jurat va acordar en ferm que fos el dia 30 de març. Així, doncs, si la novel·la premiada fos encara inèdita, l'autor tindria temps sobrer per a editar el volum.

»També es va acordar que serien respectades fidelment les bases que regien el funcionament del Jurat. Per tant, tota obra que no hagi estat presentada expressament a concurs no serà considerada com a optant al premi encara que hagi estat publicada.

»Per consegüent, això posa punt i final a l'enrenou que s'havia produït aquests dies passats entorn de l'acceptació o refús per part del Jurat de la novel·la de Pere Coromines titulada *Prometeu*, que per oblit de l'autor o per altra qualsevol circumstància no fou lliurada dintre el termini hàbil al Secretariat del Jurat del Premi.

»És evident que la fórmula emprada pel Jurat del Premi Ignasi Iglésies, si es consideren com a concursants totes les obres pel sol fet d'ésser estrenades, és preferit a la del Premi Crexells.

»Però, és clar, aquesta modificació estatutària, aquest any ja no és possible. Per l'any vinent, caldria tenir-ho en compte de bona hora.»

A part de constatar «que alguna cosa anòmla, que put a socarrat es congria a l'entorn d'aquesta noble competició», Bertrana declarà no haver assistit a la reunió, que en ella «no es podia *legislar* res ni condemnar ningú a l'ostracisme, ni menys esmenar la plana als dignes senyors que formen la Comissió gestora dels premis literaris de la Generalitat» i s'oposà a la idea de convertir en candidates les obres pel sol fet d'haver-se publicat. «No es pot judicar una novel·la sense el beneplàcit del seu autor», en canvi, «deixeu que molts dels prosistes s'adonin de llur gosadia, en pretendre recompenses que no estan a llur abast».

López-Picó, amb motiu de la concessió del Folguera al seu llibre *Variacions líriques*, posà sobre la taula un dels elements de debat que havia anat associat a l'origen del Crexells i que ara s'estenia als altres premis: o es premiava una trajectòria o es premiava un llibre i si l'opció era la primera, calia fer alguna cosa per a promocionar els joves.³⁷ D'aquí sortí la iniciativa de «La Veu de Catalunya» de fer una enquesta entre els escriptors, de la qual n'aparegueren algunes respostes al llarg del més de març.³⁸ La majoria tendien a fer èmfasi en el fet que el premi s'hauria d'adjudicar a la millor obra, al marge de la trajectòria. Tanmateix, com indicava Martí de Riquer en la seva resposta, això no resol·lia part del problema: el dels premis literaris com a via de promoció de nous valors. Entre les intervencions resultà força significativa la de Janés i Oliver, el qual exposà un dels seus programes d'actuació:

«Estic absolutament d'acord amb les paraules de López-Picó reportades per «La Veu». Crec que donada la qualitat de consagració que fins avui s'ha vingut

37. ANDRENIUS, *La concessió del Premi Joaquim Folguera 1934. Un entreviu amb el poeta llo-rejat*, «La Veu de Catalunya» (24-II-1935) i Joan SARIOL, *Unes paraules de López-Picó*, «La Veu de Catalunya» (2-III-1935).

38. Josep JANÉS i OLIVÉ, *La nostra enquesta sobre la significació dels premis literaris*, «La Veu de Catalunya» (13-III-1935); Domènec GUANSE i Ignasi AGUSTÍ, *La nostra enquesta sobre la significació dels premis literaris*, «La Veu de Catalunya» (27-III-1935); Manuel Brunet, *Comentari. La crisi literària; Els jurats literaris; Els premis literaris*, «La Veu de Catalunya» (2-IV-1935); (3-IV-1935); (4-IV-1935); Joan PUIG i FERRETER, *La nostra enquesta sobre la significació dels premis literaris*, «La Veu de Catalunya» (12-III-1935); Martí de RIQUER i Pere COROMINES, *Una enquesta sobre la magnificació dels premis literaris*, «La Veu de Catalunya» (15-III-1935).

concedint als premis literaris, és del tot precís anar a la creació d'uns premis per als autors joves. Acceptant, però, que els premis actuals han de servir per a consagrar tota una obra i tota una vida, crec que el procediment per a la seva atorgació ha de sofrir una modificació especialíssima [...] que crec que s'ha d'introduir tot just siguin establerts els premis per als joves —els premis de consagració—, és no personalitzar en una obra determinada l'adjudicació del premi, sinó concedir-lo a l'obra total d'un determinat autor, expressant-ho així, ben clarament.

»Ja tenim una experiència prou llarga —amb el Premi Crexells, singularment— per haver-nos pogut adonar de com és de contraproduent adjudicar un premi al nom i l'obra total d'un autor, prenent l'obra concursant com a simple pretext, però glorificant aquesta obra. Això ens ha menat al fet paradoxal que estem presenciant: que, llevat d'una o dues, les obres premiades siguin la més mediocre o la més dolenta de cada autor. I que una antologia de Premis Crexells signifiqui una antologia de la nostra novel·la inferior.

»Amb els premis per als joves, és clar, el procediment d'adjudicació ha d'ésser necessàriament l'actual. (Reformant, potser, el reglament de votació.) Una altra de les coses a esmenar ha d'ésser la formació dels jurats. Cal cercar els noms entre gent solvent i desapassionada. És tan fàcil que un padrí literari, o un amic, o un enemic, canviï el rumb lògic i just d'una votació, per apassionament o per mesquinesa! En tenim molts exemples d'això i alguns d'ells ben recents.

»I, per acabar, crec que s'ha de crear, també, un premi per al millor primer llibre publicat per autors menors de 25 anys. I potser seria convenient que el Premi consistís en una esplèndida bossa de viatge.»

D'altra banda, no es pot oblidar que l'origen i la trajectòria dels premis era diferent, així com ho era també el sentit que s'atribuïa a cadascun dels gèneres. El debat es planteja de manera genèrica al voltant dels tres, però en un moment en què estava en procés d'adjudicació el Crexells, el que havia plantejat més polèmiques.

Enmig d'aquest debat s'anà creant un cert estat d'opinió sobre les dues obres que havien de disputar-se el Crexells: una publicada i d'un autor que ja l'havia guanyat i de manera polèmica, *Camins de França* de Puig i Ferrer, i l'altra d'Arbó, un dels joves que havia presentat una obra inèdita, *Camins de nit*. Foren alguns dels joves, principalment Agustí, els qui més actius es mostraren a difondre aquest estat d'opinió:

«Ja es fan prediccions. Ja es profetitzen guanyadors al Premi Crexells. Fins ara els oracles més autoritzats encaminen el triomf vers dos autors de camins (no pas enginyers). *Camins de nit* i *Camins de França* (els de França podrien fer-se de nit; i els de nit podrien fer-se a França).»³⁹

39. *Les Arts i es Lletres. Els camins de la victòria*, «L'Instant» (4-II-1935). A *Mirador indiscret*, «Mirador», núm. 319 (28-III-1935), podem llegir: «Qui s'emportarà el Premi Crexells? Dos noms, d'entre els dels concursants, han estat pronunciats amb preferència pels qui es creuen al corrent: Joan Puig i Ferrer i S. Juan Arbó. Però... sempre hi ha, o hi pot haver, sorpreses.» En el mateix número de «Mirador», AGUSTÍ, *Dissabte vinent. Premi Crexells 1934*, hi insisteix per via indirecta, tot fent un panegíric del Premi Crexells i opinant que s'ha d'adjudicar a la millor obra presentada, sembla voler projectar, com se l'acusarà després, els valors del premi sobre el seu candidat. A *El correu d'avui. Les «Edicions Proa», «La Publicitat»* (16-II-1935) s'anuncia que publicaran aviat una novel·la d'Arbó. Tot i que no se cita el títol, es tracta de *Camins de nit*. A la mateixa secció, el 3-III-1935 es pot llegir: «Sebastià Juan Arbó que s'ha creat ja una sòlida reputació literària amb *L'inútil combat* i *Terres de l'Ebre* ha lliurat a les Edicions Proa una obra en dos volums que es publicarà aviat i que marca un progrés considerable en la remarcable producció d'aquest jove novel·lista.» Trobem una informació similar a *Notes breus, «La Veu de Catalunya»* (17-III-1935).

L'aposta per Arbó era clara, a part de l'amistat. Si guanyava, i en tenia possibilitats, perquè era l'únic dels joves narradors que ja tenia una obra força important al seu darrere i ben valorada per la crítica, es crearia un clima d'un cert canvi generacional, cosa que podia ser considerada beneficiosa per a la imatge de la novel·la catalana i podia fomentar la idea de superació de qualsevol mena de crisi.

En ple desenvolupament de l'enquesta i pocs dies abans de l'adjudicació del Crexells, Bertrana tornà a intervenir en una clau que era recurrent en els seus articles, la de la confrontació generacional:

«[...] enguany, sota les quinze mil pessetes dels premis literaris de la Generalitat, s'ha mogut una mica de soroll entre la nombrosa fillada de Jacob. És molt possible que algunes paraules moderades que s'han escrit amaguin gemecs i grunyts de gent descontenta, especialment de la tribu de Benjamí. Tothom consentia que novel·listes i poetes, ara més o menys vells, treballassin de franc, i mentrestant molts del joves sol·licitaven col·locacions avantatjoses. Unes pessetes a repartir i es fan tants de comentaris, s'exigeixen tants de requisits, s'anomenen tants de pobles sobre la forma de repartir-les, que fan venir pell de gallina.

»En aquestes mateixes planes, un volgut company nostre, amb la més bona intenció del món, ha obert una enquesta. Les enquestes embrollen les qüestions més clares, però permeten desforaments. Consagració? Revelació? Quines ganes d'orgues. Què més just, senzill i entenedor que l'oferiment de cinc mil pessetes a la millor novel·la, a la millor obra teatral i al millor volum de poesies que es presentin a concurs, i sigui collita d'una anyada de la vida intel·lectual? Que desitgeu guanyar-los? Perfectament. Cal·leu i feu els possibles. Que en voleu de nous? Demaneu-los. Cap necessitat hi ha de parlar dels ja instituïts. Pressentim que de l'enquesta en sortiran al·lusions i recomanacions i plans de modificacions insidioses.

»Ep, amics, no empenyeu! Tots hem de morir. L'escalafó en això, com en altres coses, és brossa del camí. Feu, si us plau, com els militars, mestres i altres carreres amb quinquennis i amb augments de sou.

»Una mica de paciència i un xic de confiança en la grip endèmica, amb l'arterioesclerosi i amb els autòdòmibus i tramvies.»⁴⁰

Les paraules de Bertrana no eren només una invitació a crear un altre premi, sinó que insinuaven alguns dels criteris amb què operaria a l'hora de decidir el seu vot.

Les prediccions, tanmateix, no es varen complir i la guanyadora fou M. Teresa Vernet amb *Les algues roges*. L'article que Tasis publicà sobre el premi es féu ressò de les raons que circulaven per a explicar el resultat:

«Regularment el Premi Crexells, per raó de la seva antiguitat i de la major difusió del gènere que ve a compensar, és el que desvetlla una més gran expectació i fa emetre un major nombre de pronòstics. Altrament, aquests pronòstics,

40. *Impromptu. No empenyeu*, «La Veu de Catalunya» (17-III-1935). L'estirabot amb què Agustí respongué a l'enquesta semblava una clara al·lusió a la posició de Bertrana: «No crec que s'hagin de crear premis per als joves. El que cal crear són premis per als vells» («La Veu de Catalunya», 27-III-1935). També hi al·ludí Teixidor en el moment en què es concedí el premi del Club dels Novel·listes: «Hi ha lloc per a tots. No cal empenyer. Precisament el Club que avui estableix i donava aquest premi afirma a tort i a dret el seu desig de crear una zona de convivència.» (*El Premi dels Novel·listes*. Sebastià Juan Arbó, «La Publicitat», 19-III-1936)

que es basen molt sovint damunt d'obres publicades i damunt referències de les inèdites, són més apassionats i es divideixen segons les amistats o els gustos de cada comentarista. Enguany, un o dos casos determinats feien més delicada la decisió del Jurat, i eren precisament aquest dos casos els que s'enduïen més nombre de veus en les conjectures. Cap de les dues obres a què em refereixo no ha estat recompensada amb el premi. Com que l'una encara és inèdita —i tinc entès que aquesta inèdició, en obligar els jurats a examinar directament el treball de l'autor, ha estat molt perjudicial per a la seva sort—, i contra l'altra pesaven algunes raons poderosíssimes que el jurat ha cregut obligat d'atendre, i que no tenen res a veure amb la indiscutible qualitat literària del llibre, es fa molt difícil als espectadors de judicar sobre el major o menor encert del veredict. Hi ha, però, una cosa fora de dubte, i és que Maria Teresa Vernet, pel conjunt de la seva obra literària, d'una autèntica qualitat artística i d'una real força psicològica, obra culminada en *Les algues roges*, de la qual ja vaig tenir ocasió de dir tot el bé que en pensava damunt d'aquestes mateixes pàgines, es mereixia perfectament el premi.»⁴¹

No quedava clar quin havia estat el problema amb l'obra de Puig i Ferrer. Però sí que havia passat una cosa amb la qual els qui, com Agustí, apostaven per la consagració d'Arbó no comptaven. Aquest, amb la descurança que el caracteritzà tota la vida, envià un manuscrit poc presentable des de diversos punts de vista. La conseqüència fou que els membres del Jurat no es van predisposar al seu favor. També val la pena de subratllar com Tasis considerava que el Jurat havia tendit a valorar una trajectòria més que no pas una novel·la aïllada. Però encara es donava una altra casualitat: Trabal hi havia presentat la novel·la *Vals*, tanmateix, la imatge de faccions, de prendre's la novel·la en broma, no el feien un candidat idoni per al Jurat.⁴² Trabal no tan sols no guanyà, sinó que l'eliminaren, amb un sol vot, a les primeres de canvi. Conclusió: la decisió del Jurat acabà de destapar els problemes que la política de premis i els intents de promoció de la novel·la tenien plantejats. I s'arribà a una situació una mica insòlita quan Bertrana, com a president del Jurat, intervingué tot desentenent-se del resultat. En la seva explicació s'explicitava el problema que plantejava l'obra de Puig i Ferrer i que en l'article de Tasis no quedava del tot clar. Bertrana exposava que el caràcter autobiogràfic de *Camins de França*, que era la seva candidata, havia evitat que guanyés, fet que, una vegada acceptada l'obra, no podia ser considerat, i acabava de la següent manera:

«[...] descartat abans de la votació Puig i Ferrer; per l'únic motiu de ser autor d'una biografia i no d'una novel·la, restava una bona acció a fer per part del Jurat. En Maseres no tenia pas al concurs una de les seves produccions més afortunades, però la seva llarga brega d'escriptor, la seva lluita constant sense un defalliment, i sempre dintre l'aspre i aixarreit terror de la literatura catalana, eren coses que havien de ser posades en el platet de la balança a l'hora de la pesada definitiva.

41. Rafael TASIS, *Premi Crexells 1934. Maria Teresa Vernet*, «Mirador», núm. 320 (4-IV-1935).

42. Resulta significatiu que un dels pocs partidaris de la narrativa de Trabal sigui Manuel Brunet i en faci la defensa precisament en el seu article de suport a les posicions antinovellístiques de Pla: «Si voleu llegir tota una col·lecció de novel·les i contemplar l'únic esforç que s'ha fet a Catalunya per modernitzar la novel·la i treure'n una substància nova, us prego d'estudiar el cas d'En Francesc Trabal, del qual sembla que encara no s'hagi adonat ningú.»

»Per últim, vull encara fer constar que si m'he desolidaritzat de la majoria dels meus respectables i dignes companys de Jurat en la qüestió d'atorgar el premi, m'hi solidaritzo i em vano d'haver-m'hi solidaritzat en tractar-se d'evitar que un autor cobrés cinc mil pessetes, quatre mil de les quals les hauria guanyades, sense participar-ne, un corrector de proves.

»Si algun pàrvul vol discutir això, pot començar la polèmica quan li plagi.»⁴³

Els límits del gènere i què calia promoure tornaven a ser element de discussió i Bertrana, més que considerar que *Camins de França* era una novel·la o defensar-la pels seus mèrits literaris, valorava els «mèrits de guerra», tot atiant la confrontació generacional. I hi havia hagut un «pàrvul» que ja havia fet un esgarip: Agustí, el mateix dia de la concessió del premi i des de la seva columna de «L'Instant». Arbó interpretava que la frase final anava per a ell i respongué irat.⁴⁴ La contrarèplica de Bertrana⁴⁵ tancà la picabaralla, tot fent una descripció del manuscrit d'Arbó i insinuant-li que no es deixés instrumentalitzar.

Concedit el Crexells, Manuel Brunet convertirà tres dels seus *Comentaris* en una resposta a l'enquesta on planteja la situació de crisi que afecta els premis.⁴⁶ Per a Brunet, si deixem de banda el Folguera, el resultat dels premis era molt dolent i això era conseqüència d'una crisi literària, una crisi que ell plantejava en termes generacionals, tot i que, a diferència de Bertrana, el que li interessava

43. *Sobre el Premi Crexells. El meu vot*, «La Veu de Catalunya» (2-IV-1935).

44. *Carta oberta al Sr. Prudenci Bertrana*, «La Veu de Catalunya» (6-IV-1936). A «Mirador» apareixeran diversos atacs a Agustí i a Arbó i defenses del Jurat. És el cas de Just CABOT, *Al marge del Crexells*, «Mirador», núm. 320 (4-IV-1935), ps. 2 i 8. També a la secció *Mirador indiscret* («Mirador», núm. 320, 4-IV-1935), se li recorda a Agustí l'article que la revista «volgué publicar-li» i com contrasta amb la seva reacció d'ara: «Oh —explicaven persones assabentades—, és que l'Agustí tenia tan coll avall que el premi seria per a l'obra d'un amic seu, que per això afirmava que la novel·la guanyadora seria indubtablement la millor de l'any. Res; com veieu, cosetes de capelleta.»

Rafel TASIS i MARCA, *L'actualitat literària: Polèmiques literàries*, «Mirador», núm. 322 (18-IV-1935): «A l'entorn de la concessió del Premi Crexells —o millor dit, de la seva no concessió a un autor determinat— s'ha muntat una polèmica sorollosa, alguns dels ecos de la qual han arribat a les planes de «Mirador», i que ha estat provocada pel zel inoperant i un xic impertinent d'un amic oficiós, i seguida amb un evident desorbitament per l'autor carbassejat, que no tenia altra feina que callar i publicar el seu llibre. Encara que tot això ajudi a fixar l'atenció dels lectors sobre llibres catalans, i ara ens calen totes les propagandes, sembla una mica excessiva la violència que ha assolit la polèmica, i tot plegat massa revelador de la misèria indiscutible del nostre món intel·lectual.» La ressenya que Tasis dedicarà al llibre no el deixarà gaire ben parat (*Els llibres*. S. Juan Arbó, «*Camins de nit*», «Mirador», núm. 336, 25-VII-1935, p. 6).

El 3 d'abril, Carles Soldevila intervé des de «La Vanguardia» en un article, *Acotaciones. La justicia en literatura*, al qual farà referència Bertrana. La intervenció de Soldevila té a veure directament amb la polèmica que desencadena el premi, però pròpiament no en fa referència. El que planteja és el problema inherent a la concessió de qualsevol premi en un moment que no es deixa regir per uns criteris homogenis. Així «su valor jerarquizante es poco más que nulo; su garantía de acierto histórico no vale un comino». Aquests problemes podrien donar lloc a la conclusió que són inútils, en canvi Soldevila trobarà la seva utilitat en raons d'ordre estrictament pragmàtic: «Pero, ¡demontré!, los premios literarios, por poco que la prensa los jalee, colocan a la novela, a la poesía o al drama en el mismo plano rutilante que el campeonato de fútbol, las carreras de automóviles y los «maichs» de boxeo. Y esto, amigos míos, equivale a admitirnos, aunque sólo sea por unos segundos, en el banquete de los dioses.»

45. P. BERTRANA, *Resposta a la carta oberta del senyor S. Joan Arbó*, «La Veu de Catalunya» (10-IV-1935).

46. Manuel BRUNET, *Comentari. La crisi literària; Els jurats literaris; Els premis literaris*, «La Veu de Catalunya» (2-IV-1935); (3-IV-1935); (4-IV-1935).

no era pròpiament la confrontació amb els joves. La comparació entre la literatura d'aquests i la de les generacions anteriors era un pretext per a demostrar, una vegada més, la crisi que afectava en general la novel·la i una altra qüestió que ara no apareixia explícitament, però que era una constant en les anàlisis sobre tota mena de crisis de les quals parlaren els crítics de «La Veu»: la incapacitat del nou sistema polític per a resoldre-les i com havia contribuït més aviat a crear-les o a aprofundir-les:

«S'ha parlat massa de la crisi del llibre. Val més parlar clar: la crisi del llibre no és més que el resultat de la crisi literària. La de casa nostra és profunda. Els vells, Narcís Oller, Martí Genís i Vayreda, semblen avui gegants. Els no tan vells, Ruyra, Víctor Català i Bertrana, són també molt superiors als equips novel·lístics posteriors. Negar aquesta veritat és negar el Sol.»

Mentrestant el que es premiava era «literatura de col·legial». Per a Brunet, una solució als premis passaria per canviar el sistema de jurats i fer-los dependre d'una Acadèmia, en aquest cas l'Institut. Això convertiria les decisions en més responsables. L'altra mesura seria ampliar-los. Per a Brunet, la millor literatura del país es produïa en uns gèneres que no tenien el seu premi com a conseqüència de la normativa del Crexells:

«Des que existeix el Premi Crexells s'han publicat llibres molt importants que representen la nostra literatura millor que alguns dels que han obtingut aquesta distinció. Recordeu el *Cartes de lluny* i *Vida de Manolo*, d'En Josep Pla. Aquest any mateix, en Pla hi tenia el *Viatge per Catalunya*. Recordeu també el llibre de contes de Feliu Elies, *Vida i mort dels barcelonins*, que malgrat la seva tendència és una de les produccions més importants d'aquests darrers anys.»

El mateix dia en què aparegué el darrer article de Brunet, Montoliu carregà contra la novel·la guanyadora. Part dels seus arguments eren morals, però les objeccions no eren només d'aquest ordre. Tot reprenent arguments sobre la crisi de la novel·la que havia utilitzat en la polèmica sobre el gènere de l'any 33,⁴⁷

47. «I és que la novel·la en els nostres temps, com a gènere literari, és un gènere híbrid i sense raó d'existir, i podríem definir-la com el magatzem dels mals endreços [...]. Avui, la novel·la és un gènere cadric de límits elàstics i imprecisos on cap tot allò que no té cabuda ni en la història, ni en la poesia, ni en l'assaig, ni en la biografia, ni en la ciència, ni en la bella literatura.

»A la novel·la li ha esdevingut el que fatalment s'esdevé a tot gènere d'art després d'haver arribat al cim de la perfecció en les mans d'una sèrie de creadors genials.[...] la Novel·la en les mans genials d'un Dostoiewsky, darrer mestre genial de la gloriosa dinastia de novel·listes del segle XIX, ha clos l'òrbita de la seva evolució i ha fet impossible la producció de novel·les de valor clàssic i universal. La immensa majoria de "novel·listes" moderns no escriu novel·les pròpiament dites. La novel·la, com a gènere literari, és l'hereva moderna de la poesia èpica, i és fruit d'una interna i espontània evolució d'aquesta. És aquest origen el que ha donat, com a nota permanent a la novel·la, el seu caràcter essencialment narratiu i la seva tendència eminentment objectiva que conserva fidelment en les obres dels grans mestres del segle XIX, i que ara ha perdut completament en la immensa majoria de novel·les d'ara. La mateixa novel·la de Proust no és pròpiament novel·la; en tot cas seria una novel·la descriptiva i subjectiva, designació, altrament, que enclou una contradicció en els seus termes. Hi ha, doncs, un malentès en la novel·la moderna. D'ençà que la psicologia ha envaït el camp de la novel·lística i ha abocat tots els problemes del subconscient i totes les cabòries de la psicoanàlisi en la seva naturalesa, la "novel·la" s'ha convertit en un gènere híbrid i pseudocientífic amb forta tendència al subjectivisme, que ja no respon a les necessitats estètiques que satisfia la novel·la antiga, i que, potser, no satisfà cap necessitat

es decantava, en la línia d'alguns dels plantejaments de Pla, per un realisme d'arrel stendhaliana que produís a Catalunya una novel·la capaç de donar «la impressió del clima moral de la societat catalana»; en canvi, es feien «novel·les que deixen de banda tots els problemes palpitants que s'agiten en el fons d'aquesta societat en evolució [...]. Seran novel·les realistes per una tendència estètica de llurs autors; però és debades que hi cerqueu aquest realisme *documental* que ha de posseir el gènere novel·lístic».⁴⁸

«La Veu» acabarà donant un to dramàtic a tota la polèmica:

«Amb motiu dels incidents promoguts al voltant del fall del Premi Crexells, alguns dels qui han pres part en les polèmiques han rebut anònims redactats amb una gran violència de llenguatge.»⁴⁹

Un ràpid final, una llarga història

La convocatòria del Club dels Novel·listes només provocà posicions discrepantes en el nucli de «La Veu». El nou context polític i la preocupació amb què l'observà Pla és un dels factors que pot explicar que, a diferència del que era habitual en ell, no es manifestés en cap dels seus articles. En canvi, Brunet li dedicà un dels seus *Comentaris*, en què justifica la seva negativa a fer-se soci, malgrat la insistència de Francesc Trabal. Com sempre, aprofità per carregar contra el gènere i els seus conreadors a Catalunya, als quals recomanava que fessin un curset de composició, i per defensar altres gèneres i autors, evidentment Pla, que, segons ell, es veien marginats per l'intent de promoure la novel·la,⁵⁰ un gènere que per a Brunet ja es promovia sol pel seu caràcter majoritari.

real. No és estrany, doncs, que modernament hagi sortit aquest moviment d'insatisfacció i de protesta, general en tot el món culte, davant d'un gènere que serveix per a tot menys per a allò que era la finalitat essencial de la novel·la.» (*Horitzons. Sobre la novel·la*, «La Veu de Catalunya», 25-X-1933). Insistirà en el tema de la relació objectivisme-subjectivisme en què ha situat la qüestió de la delimitació del gènere a *Horitzons. Encara sobre la novel·la*, «La Veu de Catalunya» (2-XI-1933).

48. Manuel DE MONTOLIU, *Breviari crític*. «*Les algues roges*» i *el problema de la novel·la com a reflex de la realitat*, «La Veu de Catalunya» (4-IV-1935).

49. *Correu de les Lletres*. *La moral de l'anònim*, «La Veu de Catalunya» (12-IV-1935).

50. «Però seria de doldre que aquell entusiasme i aquesta deferència oficial perjudiqués altres branques de la nostra literatura, entre elles el conte, l'assaig i les obres de crítica. No tenim novel·la, però podem presentar una col·lecció de contes que faria honor a qualsevol literatura. Tenim també magnífics llibres de viatges. Doncs bé: ni un llibre de contes com el de Feliu Elies, ni els *Tres Joans*, de Carles Riba, ni els llibres de Josep Pla, molt superiors o iguals almenys, a les millors novel·les, no poden aspirar a un premi literari. Durant l'any passat van sortir tres llibres magnífics, de tres capellans: del doctor Cardó, del doctor Carreres i de Mossèn Riber, que fan la pols als llibres més bons publicats durant l'any. Doncs tampoc no poden aspirar a cap distinció. El company de redacció, l'il·lustre crític Manuel de Montoliu, publicarà ara el cinquè volum del seu *Breviari crític*, que tampoc no podrà optar a cap distinció que l'ajudi a la publicació d'aquesta obra formidable. Els millors llibres de Pere Coromines no són novel·les. I tampoc no escriuen novel·les, però fan llibres molt bons, Farran i Mayoral, Nicolau d'Olwer i Carles Pi i Sunyer. La llista seria inacabable.

»Molt bé que protegem la novel·la. Ara, a més del Premi Crexells, tindrem un Club dels Novel·listes. Caldrà, doncs, que els novel·listes facin bones novel·les. Però la literatura d'imaginació —sense comptar l'assaig i la crítica— té moltes sortides i finestres amb tan bones vistes com la novel·lística. Ja està bé que ajudem els novel·listes i que els assistim amb la nostra simpatia, però, sobretot, que la novel·la no se'n mengi. I si se'n ha de menjar, que sigui digna de devorar-nos.» (Manuel BRUNET, *Comentari*. *El Club dels Novel·listes*, «La Veu de Catalunya», 11-I-1936.)

El mateix dia Montoliu també s'hi referí, tot i que en uns altres termes: es felicità d'una iniciativa que fomentava la solidaritat entre escriptors, en un país de mentalitat tan individualista. Tanmateix, si el Club no aconseguia que augmentés el grau de qualitat de les novel·les, fracassaria en el que hauria de ser el seu propòsit. Encara més, el seu efecte podria ser negatiu si només aconseguia de fer augmentar el nombre de novel·les que es publicaven, nombre que, per a Montoliu, en contra de l'opinió majoritària, era excessiu i, en la seva gran majoria, de mala qualitat.⁵¹

Pocs dies abans de l'adjudicació del premi, Bertrana li dedicà un *Impromptu*⁵² en què, després de declarar-se'n contrari, n'acabava enumerant els avantatges. Era contrari per l'efecte que podria tenir sobre els escriptors menys votats en una elecció en la qual no havien escollit de participar.⁵³ Tanmateix, valorava la funció de sedàs que un premi com aquest podia fer i el rendiment que en podien treure el guanyador i el públic, sobretot tenint en compte que s'adjudicava poc abans de Sant Jordi. Es feia ressò de les versions que deien que el premi volia ser la rèplica del Crexells, amb la qual cosa volia dir que l'havia de guanyar Arbó.

La intuïció de Bertrana, pel que fa al guanyador, es complí i això acabà d'adobar, en determinats sectors, la teoria d'alternativa al Crexells. L'intent d'evitar-ho i la voluntat d'integració, amb diferents funcions, dels premis es demostrava en el fet que el sopar que havia de celebrar la victòria d'Arbó es féu extensiu a Martínez Ferrando, guanyador del Crexells⁵⁴ així com en les valoracions que es van fer del resultat.⁵⁵

51. *Correu de les Lletres. El «Club dels Novel·listes»*, «La Veu de Catalunya» (11-I-1936).

52. *Impromptu. El «premi dels novel·listes»*, «La Veu de Catalunya» (8-III-1936).

53. Aquesta opinió ja l'havia defensada amb motiu de la polèmica al voltant del Premi Crexells del 34, en què una de les coses que es debatia era que la votació es fes sobre totes les novel·les que s'havien editat aquell any i no tan sols sobre les que explícitament s'hi presentaven o ho feien sense haver estat editades (Prudenci BERTRANA, *Més sobre el «Premi Joan Creixells»*, «La Veu de Catalunya», 3-II-1935).

54. *El correu d'avui. Els llibres i llurs autors. Club dels Novel·listes*. «Per a dilluns, dia 4 a les nou del vespre, el Club dels Novel·listes ha organitzat un sopar a l'Hotel Colom, per tal d'homenatjar el seu consoci Sebastià J. Arbó, guanyador del Premi dels Novel·listes, homenatge que es farà extensiu a l'altre consoci guanyador del Premi Crexells, Ernest Martínez Ferrando.» («La Publicitat», 29-IV-1936).

55. «Per primera vegada s'ha atorgat el premi anual que acordà establir el novell Club de Novel·listes. El procediment de votació, extens, democràtic, ha permès de pronunciar-se sobre una novel·la als propis novel·listes. Són ells que han decidit. No sé fins a quin punt aquest procediment, democràticament extens, ofereix garanties suficients. De totes maneres, cal confessar que per la primera vegada se n'han sortit molt bé. L'obra i l'autor premiats —S. Juan Arbó per la seva darrera novel·la *Camins de nit*— són mereixedors indiscutibles d'aquesta distinció —sobretot si es té en compte, en el moment de la valoració, el panorama que pot oferir la nostra novel·la. Fa bonic, encara, que sigui un autor jove el premiat. És un senyal d'independència i de desig autèntic d'airejament. Cal, però, en aquest moment desvirtuar una maniobra que en la migradesa del nostre ambient literari podria prosperar i convertir la millor cosa en un pretext per afavorir la càbila. No es tracta, cal declarar-ho una vegada més, de cap competència amb el Premi Crexells establert per uns quants amics afegit a un pla més vast de premis que va combinar la Generalitat de Catalunya. D'ésser així, hauriem de plegar. Valdria el mateix dir que el nostre país no té capacitat suficient per a digerir dos premis de novel·la. Desvirtuaria l'un i l'altre. Afavoriria els crítics i malparladors de totes bandes. Crec que un elemental sentit de disciplina ha de tendir a fer respectables les dues institucions que tendeixen a la difusió de la novel·la. [...] Precisament el Club que avui estableix i donava aquest premi afirma a tort i a dret el seu desig de crear una zona de convivència. No fóra lícit que tothom no procurés afavorir aquest bon propòsit, prou difícil per a satisfer el gust d'exercir, de gimnàstica social, que convé de tenir desvetllat.» (Joan TEIXIDOR, *El Premi dels Novel·listes. Sebastià Juan-Arbó*, «La Publicitat», 19-III-1936).

L'origen del Club dels Novel·listes, com ja hem vist, sembla tenir un dels factors desencadenants en la situació política creada a partir dels Fets d'Octubre del 1934 i en l'intent de creació d'una agrupació professional d'escriptors que actués com a instrument d'una política literària, tot partint de l'intent de promoció de la novel·la com a pretext. Entre el moment de la seva gestació i el de l'adjudicació del primer premi, les circumstàncies polítiques van canviar; les eleccions de gener del 1936 donaren lloc a la victòria al Front d'Esquerrers i a la revitalització de la Generalitat. Això podia permetre readaptar l'estratègia de l'agrupació a les noves circumstàncies, de manera que un possible lligam institucional amb la Generalitat li donés una major capacitat d'incidència i/o li permetés de fer aquell paper d'Acadèmia que en diversos moments de l'existència i dels debats sobre el Crexells havia aparegut com una necessitat. Fou, però, l'inici de la guerra el que realment marcà aquest pas. Els objectius que s'havia fixat el nucli impulsor expliquen l'adaptació a les noves circumstàncies de la guerra a través, inicialment, de l'Agrupació d'Escriptors Catalans.⁵⁶ Així, el Club com a plataforma professional desaparegué i es transformà bo i adaptant-se a unes noves circumstàncies. El premi, però, es mantingué. Organitzat per la Comissió de les Lletres Catalanes i subvencionat per l'Ajuntament de Barcelona ja només pogué ser adjudicat dues vegades: el 1937 a *Suburbi* de Xavier Benguerel i el 1938 a *L'arbre del bé i del mal* d'Alfons Maseres.⁵⁷

Alguns dels membres de l'antic Club es varen perdre pel camí: ben pocs passaren al bàndol franquista, altres es desvincularen de l'activitat pública. Al final de la guerra trobem també indicis de la recomposició d'aquells antics lligams: un dels exemples més clars pot ser l'intent del grup de «Destino» de convertir Arbó en alternativa al baix nivell de la novel·la espanyola de la immediata postguerra.⁵⁸ I, encara el 1952, l'inici de la col·lecció «Club dels Novel·listes» en què participen, a l'editorial Aymà, Oliver i Benguerel és un altre ressò d'aquella antiga iniciativa. Els fils de la història, aquells que van dur a la creació del Club, no es van trencar amb l'etapa que inicià el 18 de juliol, tanmateix el dibuix que van anar tramant es diversificà en altres formes i altres colors a partir d'aquella data.

JOSEP M. BALAGUER

56. «[...] Tingué lloc la reunió d'escriptors en la qual s'acordà transformar l'antic Club dels Novel·listes en una Agrupació d'Escriptors Catalans.» (Josep SOL, *Conseqüències de la revolució l'Agrupació d'Escriptors Catalans*, «La Humanitat», 9-VIII-1936). Citat a Maria CAMPILLO, *Escriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)* (Barcelona 1994), p. 62.

57. Pel que fa a les vicissituds del premi durant la guerra, vegeu Maria CAMPILLO, *Op. cit.*, ps. 276-278.

58. Un primer indici el trobem en l'article que Agustí dedicarà a la traducció espanyola de *Terres de l'Ebre*: «Se dijo, entonces [es refereix al moment de la seva primera edició], entre cuatro, que aquello tenía alguna conexión con la novela rusa, concretamente con Dostoiewsky. Mentira, hay en Tierras del Ebro, a punto de saltar, una tradición de novela rural española —de novela española actual— en unión certera e inexcusable con nuestra más reciente y considerable producción literaria del género, que creíamos apagado ya. [...] la vibración, la palpitación y aquellos hombres angustiados son nuestros. [...] No sé si el resto de los buceadores de nuestra literatura viva, los que se aperciben de la importancia primordial de la autarquía literaria sobre todas las demás, coincidirán conmigo en la alegría de este descubrimiento: una novela —¡por fin!— [...] a través de ella vemos abierta, por fin, una compuerta espiritual fecunda, que lleva, con respecto a España, el mismo presagio que el agua del Ebro a los arrozales de Tortosa, "como en una gozosa liberación, por ambas márgenes vertida en los canales secundarios y restituida al mar después de haber fertilizado hasta el rincón más escondido de la ribera.» (*Agua fecunda a la mar*, «Destino», núm. 140, 23-III-1940, p. 8).